

7. Ředitel zastupuje babickou školu na venek a vede dohled k ní. Jeho povinností jest, aby v čas oznámen byl začátek vyučovacího kursu v zemských jazycích netoliko v úředních novinách, nýbrž i jinakým příhodným způsobem. Ředitel učeliště ve shodě s profesorem vykonává — nevyklučuje nikterak působnosti úřadů nadřízených dotyčnému zemskému porodinci — disciplinární pravomoc nad veškerymi lékaři, školními babami a jinakými zřízenci školy a konečně i nad žákyněmi samými. Ustanovené lékaře a baby školní možno však propustiti jen se schválením toho nadřízeného úřadu, kterým byli ustanoveni (§§ 18—19 cit. zák.).

Úřední oprávnění ředitelů škol babických, jich další úřední povinnosti, úřední postavení profesora a ustanovených lékařů, asistentů, školních bab podrobněji jsou vyznačeny ke konci cit. nařízení z r. 1898 (srv. §§ 20—34 tamtéž).

Školy mateřské, opatrovny, jesle.

I. Pojem a účel.

Mateřské školy jsou ústavy, jimž svěřeno jest vedení, výchova a vyučování dítek školou ještě nepovinných. Úkolem škol těchto jest podporovati a doplňovati domácí výchovu dítek ve stáří k návštěvě školní nezavazujícím, tedy připravovati dítky k vyučování na školách národních uspořádaným cvičením těla i smyslů jakož i přirozeným vzděláváním ducha. Takováto zdravá a rozumná výchova dítek nepodléhajících ještě povinnosti školní jest v duchu říšského zákona o školách národních podstatnou součástí veškeré výchovy školské napomáhajíc vydatně vyplnění úkolů škol národních. A právě ústavy tyto uznány byly za nejlepší k účelům této výchovy nejen spisovateli paedagogickými, ale i autoritami lékařskými. Kdežto se s výchovou dítek v nejtělejší věku v podstatě počíná v rodině nebo v opatrovně (částečně též v jeslích), řídí mateřská škola stejnoměrný postup tělesné i duševní výchovy svých chovanců tím způsobem, aby mohli své doby prospívati zdárně jako žakové škol národních.

Máť tedy škola mateřská úkol vyšší a důležitější, nežli opatrovny a jesle, v nichž se jen většinou hledí fysického zájmu svěřených dítek. Výchovou v mateřských školách má se dostati mládeži účinného povzbuzování k dobrému a přiměřenému zaměstnání, má se tužiti tělo i duch dítek, jasná a veselá mysl zábavou hovící dětské povaze, má se všestranně působiti na zušlechťování mysli i vůle kázní i příkladem; jmenovitě mají se dítky vésti k veškerým ctnostem, jimiž vyzdobeno býti má každé dítko mravně a zbožně vedené, takže zaručen jest pak aspoň částečně zdar výchovy dítek na školách národních.

V první řadě jsou obce větších měst povolány zřizovati školy mateřské, dále obce míst továrních a takových, kde poměry místní ohrožují přirozenou výchovu v rodině. S dívčími školami od chlapeckých oddělenými měly by se co nejdříve zřizovati školy mateřské.

Příspěním spolků, zejména dámských, a soukromých osob, jakož i větších společností zlepšeno může býti vnitřní zařízení stávajících škol mateřských a umožněno zbudování moderních škol mateřských. Výchova ve školách mateřských nesmí se však výhradně zůstaviti působení dobročinných spolků, a nesmí též býti jen věcí výdělku. Ve veřejných školách mateřských mají býti, pokud možno, přijímány dítky bezplatně. Ve prospěch rozvoje a zařízení tohoto odvětví školství v širších kruzích povolání jsou pracovati okresní školní inspektoři.

II. Pěstounky ve školách mateřských.

V úzké souvislosti s úsilím správy vyučovací o zakládání a rozhojnění příhodných vychovatelek pro dívky návštěvě školy ještě nepodléhající jest péče o vzdělání sil, které v ústavech těchto mají působiti. Kdežto vedení škol mateřských může býti svěřeno bezúhonným mužům zasvěceným aspoň poněkud v organizaci ústavů takovýchto, hodí se za vlastní vychovatele na školách mateřských výhradně ženy; k úkolu tomuto potřebí jest dětinného smyslu chápajícího žití dítek, laskavé trpělivosti a mírnosti, jimž se dítko cele poddává, vesměs je tu potřebí vlastností, jimiž se na většině jen ženy vyznamenávají. Kde tudíž jsou již zřízeny nebo se nově zřizují ústavy ku vzdělání učitelek, budiž vážně pracováno též o vzdělání pěstounek pro školy mateřské. (Viz ostatně čl. »Ústavy učitelské«.) Cvičné školy mateřské mohou býti nákladem státu zřízeny však při ústavech ku vzdělání učitelek jen tam, kde není dobré veřejné nebo soukromé školy mateřské nebo se nově zřizuje, avšak nebylo lze úmluvou se zakladatelem zabezpečiti toho, aby se jí mohlo užívati k účelům ústavu ku vzdělání učitelek (rozh. min. kultu a vyuč. ze dne 22. června 1872 č. 4711, věst. č. 52).

III. Vnitřní organizace škol mateřských.

a) Prostředky výchovavací jsou: zaměstnání povzbuzující tvůrčí činnost, hry, při nichž se tělo pohybuje, provázené zpěvem nebo beze zpěvu, prohlížení a rozprávění o různých předmětech a obrazech, vypravování a deklamace básniček, konečně lehčí práce v zahrádkách. Jakékoli vyučování školské jest přísně zapověděno.

b) Do škol mateřských nesmí se přijímati dívky před čtvrtým rokem svého věku a propuštěny býti musí ve smyslu říšského zákona o školách národních ze dne 14. května 1869 (§§ 21, 23) dokonavše šestý rok svého věku. Dívky přijímají se i propouštějí ku přání rodičů nebo jich zástupců kdykoli ze školy mateřské. Přijmouti se nesmí dívky stížené neduhem ohrožujícím ostatní chovance školy mateřské.

c) Školy mateřské mohou zřizovati se nákladem zemí, školních okresů a místních obcí, spolků jakož i nákladem každé bezúhonné samostatné osoby soukromé. Ústavy takovéto smí býti otevřeny po schválení zemského úřadu školního. Veřejnými jsou školy mateřské zřízené zemí, okresem školním a místní obcí, soukromými jsou školy mateřské zřízené nákladem spolků nebo osob soukromých. Škola mateřská může býti samostatna nebo může býti ve svazku některé školy národní.

d) Doba vyučování: Ve školách mateřských prodlí dívky mimo neděli a svátek 2—3 hodiny dopoledne a 2 hodiny odpoledne; škola mateřská může však — dle zvláštního zařízení svého — dívky opatrovati a živiti i po ostatní čas denní. Počet dítek svěřených dohledu jedné osoby nesmí překročovati číslo 40.

e) Místnosti účelům školy mateřské věnované musí míti bezpečné a pohodlné příchody a zdravou polohu, musí býti vzdušny a jasny a volnému pohybování chovanců vyhovovati. Pokud možno, mají se školy mateřské obejítí beze schodů. Ústavu k dispozici musí býti dáno kromě vhodných pokojů anebo sálů dosti rozsáhlé, přívětivé a chráněné místo pro hry a pohyb pod širým nebem (t. j. zahrada nebo nádvoří s hřišti).

f) Správa školy mateřské spojené se školou národní svěřena jest správci školy národní. Praktickou výchovu ve škole mateřské a vlastní styk s dítkami mají svěřeny jen pěstounky, které musí náležitou

schopnost k povolání tomuto prokázati. Učitelka může zastávati též úřad takovéto pěstounky, má-li naznačené schopnosti. Opatrovatelkou ve škole mateřské může býti každá statná, duševně normální, mravně zachovalá žena. Obecenstvo může kdykoli navštívit školu mateřskou; jest však potřeba jakéhosi opovědění návštěvy.

Školy mateřské podrobeny jsou dohledu školních úřadů.

IV. Opatrovny.

Opatrovny mají za úkol přijímati dítky jmenovitě dělných tříd v dohled a v přiměřené zaměstnání, nabádati je k čistotě, pořádku a dobrým mravům a vštěpovati jim lásku ku práci. I sem mají se přijímati dítky, jež dokonaly třetí rok svého věku. Ku zřízení opatrovny vyhledává se povolení zemského školního úřadu, jenž může v každém případě též stanoviti podmínky, za kterých povolení se udělí.

O dohledu nad opatrovnami platí ustanovení tatáž, jako o mateřských školách. Zejména dlužno k tomu přihlížeti, aby tato zařízení vyhovovala paedagogickým a zdravotním požadavkům přítomné doby, a aby se ani v ústavech těchto neučilo po způsobu škol národních.

V. Jesle jsou opatrovny, v nichž se dostává dítkám mladším tří let z ohledů humánních onoho ošetření, kterého jim nemohou poskytnouti rodiče; ústavy tyto podléhají jen předpisům policie zdravotní. I liší se od mateřských škol a opatroven tím, že se téměř výhradně zabývají péčí o tělo a potřebným dozorem nad dětmi bez pomoci v mládí nejtěplejším zůstavěnými a že proto přijímají jen takové dítky, jichž rodiče k odvrácení bídy pravidelně nádenickou prací živiti se musí a po celý den domů přijíti nemohou.

Školy měšťanské.

I. Dějinný vývoj.

Školní ústavy tohoto jména shledáváme již ve středověku. Podnětu k jich založení zavdala potřeba, která vznikla následkem výprav křížáckých, potřeba totiž poskytnouti měšťské mládeži většího vzdělání, nejen v náboženství, nýbrž i v písmě a četbě v jazyku mateřském, v počtech a znalosti zemí a národů. Měly tudíž školy tyto za účel povznést mládež měšťskou. Hledě k praktickým potřebám, nad obyčejnou úroveň vzdělání, byly to však poznenáhla školy latinské, které nazývaly se měšťanskými pouze proto, poněvadž od měšťanstva byly vydržovány. Vynikající školou měšťanskou v Rakousku byla škola sv. Štěpána ve Vídni, která dosáhla na počátku 14. st. pod »mistrem Ulrichem« svého největšího rozkvětu. V následujících stoletích byla vícekrát reorganisována, až konečně přeměněna byla ve školu německou a za císařovny Marie Terezie ve školu normální. Jako taková otevřena byla 2. ledna r. 1771. Byla vyšší školou reálnou a měla pěstovati všechny vědy, jichž zapotřebí bylo budoucímu řemeslníku, umělci, hospodáři, písaři, chirurgovi a lékárníkovi. Bylo tudíž jejím úkolem umožniti mládeži vzdělání přesahující účel školy obecné.

Tento úkol školy normální přešel následkem školního zřízení, dne 11. srpna 1805 vydaného, na nižší školy reálné, které připojeny byly ke 4. třídě škol hlavních a jichž ovšem před rokem 1848 bylo ještě málo. Tyto nižší školy reálné byly ještě čítány ke školám obecným a měly pouze 3 ročníky, byly však za ministra vyučování hraběte Lva Thuna značně přetvořeny; byly rozšířeny na šestitřídní školy reálné, které pojily se ke 3. třídě škol hlavních, kdežto čtvrté třídy škol hlavních byly přemě-